

Kirjottanut

KALLE RISSANEN

Olin siihen aikaan nuori, edesvastuuton, ja etsiskelin totuutta. Könysin kirjastot ja hinasin eteeni kirjavan varaston kaikenlaista kirjallisuutta ja kirjailijoita, jotka valehtelivat taitonsa ja kasvatuksensa mukaan; tuhlasin nuoruuttani sillä tavalla. Joku muu tuhlaa toisella tavalla. Joku lihottaa itsensä henkisesti, toinen leviää aineellisesti, kolmas kutistuu ja istuu nurkassa häpeämässä. Joku etsii ammatin ja kasvaa siihen kiinni kuin käänsä. Menee nuorena naimisiin, saa paljo lapsia, kuolee keuhkotautiin ja haudataan hautausapureenkaan lippu puolitangossa — häpeämättömällä julkisuudella siten avustetaan leskeä, joka valmistuu kahden kuormaa vetämään. Minä en hakenut ammattia ja sen seurauksia. Minä etsin totuutta. Suurta, suurta totuutta, jolla olisin lamottanut kirjallisuutta. Tuhlasin sen hakemiseen enemmän kuin viisi vuotaa ...

Kerran iltakävelyllä sain n. s. tunnelman, ja aloin kirjottaa vielä samana yönä näytelmää, tragikomediaa.

Ei sattunut olemaan mitään

juonta, mutta arvelin, että minulla on tilaisuus sitten myönnemini keksiä sellainenkin. Voisin tarjota sen kuin jälkiruuaksi niille, jotka juonia kaipaavat; jälkeinpäin olen kyllä tullut huomaamaan, etteivät ihmiset kaipaakaan muuta kuin juonia, konstikkaita, jännittäviä juonia, jotka loppuvat revolverinlaukukseen tai suuteloon. Ilalveksin juonta. Elämässä ei ole, ajattelin, kuin yksi juoni; on roistomaista ja alentavaa mennä lisäämään omia juoniansa yhteiseen, johtavaan juoneen; ainoastaan petolliset, kevytmieliset luonteet tuhlaavat aikaansa juonien keksimiseen.

Sulkeuduin siis huoneeseeni kuukaudeksi. Söin ranskanleipää ja silakoita ja päälle hörppäsin maitoa. Muuta seuraa ei ollut. Kellestävien silmiin silakat katselevat minua — kuinka läheisessä yhteydessä ne ovatkaan kirjailijan kanssa! Jokainen suomalainen sonetti, lukuunottamatta niitä, jotka ovat syntyneet kirjallisuusseuran apurahoilla, omaa kätilökseen silakan, suolaisen, kalkissa elämänsä ehtoota viettäneen silakan, tämän hienon, tarkeituksemukaisen kalan, joka

sinänsä muodostaa jyrkän vastakohdan lohelle.

Kun näytelmässäni ei ollut juonta, oli siinä mieltäkiinnittäviä henkilöitä, joille juotin henkistä kurnaaliani ja sain siten elämään. Siinä oli henkilöitä, miehiä ja naisia, jotka kävelivät kaupungilla, istuivat kapakoissa, menivät kirkkoon ja kaikkialla puhuivat mitä erilaisimmista asioista. Yhteiskuntaa ne pistelivät! Yläluokkaa edustavat olivat lihavia sikoja, jotka röhkivät henkilöittäni kanssa. Se loppui siihen, että päähenkilön piti mennä ampumaan itsensä, mutta ei sitä tehnytään, koska siten olisi tullut antaneeksi vaimolleen avioeron ilman kustannuksia. Toisen päähenkilön, erään kapitalistin, piti hirttäytyä, mutta naru, jota hänen piti käyttää välineenään, katkesi; hän ei ollut ennen huomannut, että niin huonoa nuoraa oli valmistettu hänen omassa tehtaassaan. Pelkästä raivosta hän jäi elämään, valmistaksensa tehtaassansa naruja, joka pitää vaikka hirtettävän. Hänet asetin tekoaan suorittamaan näyttämöllä; esiripun laskeessa hän korjaili kaulustaan ja meni illalliselle krapuja syömään. Siinä koko näytelmä.

Ensin sitä arvosteli kortteerini emäntä.

Hänellä oli omituinen kyky katsella kaikkia liian materialistisesti. Nytkin hän katseli näytelmää maksamattoman vuokran valossa — halveksittava tapapunnita taideteoksia. Hänen arvostelunsa päättyi sanoihin: ei sillä mitään saa.

- Etteikö saa rahaa? kysyin.
- Ei sillä saa rahaa.
- Mutta mainetta?
- Ei sillä voi maksaa vuokraa, selitti hän.

Hän on oikeassa. Suurimmat totuudet lausutaan keittiössä. Maineella ei tosiaankaan voi maksaa vuokraa; sen avulla voi kyllä velkaantua. Oikeastaan runoilijoiden tulisi saada alkusivistyksensä keittiössä, harjaamatto-malta kyökkipiialta. Shakespeare esimerkiksi keitti itse ruokansa ja tuotti näytelmiä, jotka ovat eläneet vuosisatoja ja elävät vieläkin. Rabellais oli hevoslääkärei ja filosoofi, mutta se, että hän uskalsi mennä keittiöön ja keittää omat sapuskansa, sai hänessä maailman terävimmän saatiirikon heräämään. En ole tätä ennen huomannut, mutta jälkepäin kyllä. Suurimmat totuudet paljastuvat vasta sitten, kun kaikki kuona on niiden ympäriltä kuorittu.

Asetin näytelmän kainalooni ja lähdin tapaamaan erästä teatterin johtajaa, tunnettua, kapean-näistä estetikkoa, jonka hirnuminen kirjallisessa erämaassa oli herättänyt huomiota.

Hän on tavattoman hieno mies. Kun hän ottaa vieraita vastaan, puhdistaa hän tuskastuttavan kauan silmalasejaan silkkinenäliinaan, asettaa ne sitten nenälleen ja katselee sitten tulokasta ikäänkuin mikroskoopissa olevaa matoa tai kuin juustoa; sitten hän tuo kapean nenänsä aivan vieraan nenän eteen, hengähtää surullisesti ja nyökäyttää päätään. Minut saa paistaa silavassa, jos joku voi kiihottavammalla tavalla tervehtiä viatonta ihmistä. Hän voi nuuskimisellaan viedä hengen vasta-alkavalta näytelmäkirjailijalta. Hän on itse kirjottanut näytelmiä, joita kukaan ei käy katselemassa, lukuunnottamatta niitä, jotka kirjottavat nimensä hänen vekseleihin. Mutta kaikesta huolimatta

ta hän on joutunut suuren teatterin johtajaksi — epäilemättä jonkun syvän kansallisen erehdyksen kautta, jota poroparvaristo ei voi enää korjata.

— Kuka te olette? kysyy hän minulta.

— En minä ole mikään, vastaan hänelle. Mutta minusta voi tulla nytelmäkirjailija — kun hyvin käy.

Jätän hänelle käsikirjotuksen. Hän käskää tulla seuraavana päivänä uudestaan.

Seuraavana päivänä minä tulen minuutilleen hänen luokseen.

Hän on juonut itsensä pieneen hutikkaan, voidakseen kohdella minua arvoni mukaisesti. Näen hänen silmistään, jotka ranskalainen viiniteollisuus on saanut äilehtimään. Hän istuttaa minut sohvaan, istuu itse vastapäätä ja alkaa selittää:

— Teillä on paljo täällä (hän kopistelee etusormellaan sitä kuppia, jossa aivoja pidetään; hänen kupissaan ei kyllä mitään ole, sen minä tiedän) — mutta teidän tulee, kuinka sanoisin, ruveta asioihin ja hyödyttää jotakin.

— Ketä? kysyn minä.

— Jotakin asiaa.

— Enemmän kumouksellista?

— Enemmän ... mutta mikäs teidän otsassanne on?

— Se on kuhmu, paha kuhmu.

— Eikö sitä saa siitä pois?

— Ei sitä saa.

— Sepä merkillistä. Minulla oli ystävä, jolla oli ...

Ja kertoo pitkän historian ystävästään, jolla oli samallinen.

Hän kiikaroi minua, menee kauemmaksi ja sanoo sitten:

— Ei sentään kovin pahalta näyttää.

Hän tuo sikaarilaatikon, käskää polttaa, sillä hänen huonees-

sansa saa polttaa, asettaa käsikirjotuskäärön eteeni ja kehottaa toistenkin käymään hänen luonsansa.

— Kun olen ovella, sanoo hän vielä:

— Ei se pahalta näytä, kun kauempaa katsoo.

Me lausumme jäähyväiset oikein kädestä pitäen.

Hän siis vaikeni näytelmäni suhteen. Katentta tietysti. Kun hänen omat näytelmäresunsa tulevat painosta, kirkuu koko sanomalehdistö kuinka hyviä ne ovat. Mutta eipäs hän saa katsojia. Olin minäkin kerran sentään katsomassa hänen näytelmänsä. Sinä iltana tunsin ensikerran huipivän vatsakatarin oireet. Siitä syytän hänen näytelmänsä. Kurjinta moskaa, mitä ikinä on lapioitu tylsän yleisömmee eteen ...

Mutta hän erehtyi luullessaan, että jätän näytelmäni hänen arvostelunsa varaan ...

On niitä toisiakin arvostelijoita.

Ja niin menin suoraa päätä toisen tirehtöörin luokse.

Hän oli hyvällä tuulella, sillä hän oli juuri saanut väitelyä itsensä tohtoriksi. Hän oli kirjottanut tohtorinväitöskirjansa aineesta "Puolan ruhtinassukujen muistomerkit Roomassa olevien lähdekirjojen valossa". Kun hän väitteli tohtoriksi, ei kukaan uskaltanut väitellä vastaan. Aihe oli nimittäin niin sanomattoman typerä. Hänen päähänsä hutkaistiin suoraa päätä tohtorinhattu. Yksikään toinen tohtori ei kadehtinut hänen kruunuaan. Väitelytilaisuudessa olleet ylioppilaat vanhoivat kirjottavansa väitöskirjansa apulannan vaikutuksesta mielenvikaisuuteen Roomassa olevien lähdekirjojen mu-

kaan. Yliopistossakin ollaan myrkyllisiä silloin kun ollaan nuoria; vanhemmiten yliopiston tontut mokeltavat vuosisataisia viisauksia, välillä raskaasti haukottellen.

Tämän pikkumiehen luokse kuljetin näytelmäni.

Hän leikki juuri uuden arvonsa kanssa, mutta otti sentään minut ystävällisesti vastaan.

Hän kalpeni, saatuaan kuulla, että olin kirjottanut näytelmäni. Vaikka hän oli teatterinjohtaja, pelkäsi hän, että jokaisessa uudessa näytelmässä kuvaillaan häntä.

Hän vihasi jokaista uutta kirjailijaa, joka ilmestyi markkinoille kaupustamaan tavaraansa. Hän ei tosin itse kirjottanut näytelmiä, mutta hän pelkäsi nykyistä polvea; hänen teatterissaan esitettiin ainoastaan klassillisia paimennäytelmiä ja joka syksy "Murtovarkaus". Ainoa teos, jota hän piti arvossa ja kunniaassa, oli tuo mainittu puolalainen nuuskarasiatutkimus, jonka nähtyään keisarillinen yliopisto säikähtyneenä voiteli hänet tohtoriksi. Hän jakeli väitöskirjaansa ystävilleenkin. Ystävät alkoivat häntä kartella, sillä heitäkin pelotti miehen älyyn tila.

— Sinä olet kirjottanut näytelmäni, sanoi hän.

— Toimita sinä, että se tulee näytellyksi, vastasin minä.

Hän alkoi heti lukea. Toista tuntia kesti hänen tutkimisensa. Sitten hän nousi, huokasi raskaasti ja alkoi:

— Tässä kappaleessa ei ole juontaa. Selkäranka puuttuu. Ja ymmärräthän sinä, ettei se voi pysyä pystyssä kun selkärankaa puuttuu.

— Sitä minä en ymmärrä. Maailmassa on paljo sellaista,

jossa ei ole selkärankaa, ja kuitenkin näkyy pysyvän pystyssä.

— Sinä pistelet siinä joitakin henkilöitä, joitain kunniallisia henkilöitä.

— Jos ne ovat kunniallisia, ovat ne myöskin tulenkestäviä.

— Mitäs yleisö sanoo?

— Maksaa pääsymaksun ja ta-
puttaa käsiään.

— Kuule, ota tämä roskasi ja polta se. Se on aivan mitätön. Kuulehan ...

Ja sitten hän alkoi haukkua näytelmäni. Hän haukkui sitä puolisen tuntia niin hyvin kuin osasi; hän käytti koko yliopistollisen sivistyksensä, tuhotakseen sen. Minä en ikinä olisi uskonut kirjottaneeni sellaista virhekokoelmaa.

Ja kun me erosimme, katselimme toisiamme kuin vihamiehet ainakin. Otin luntan kainalooni ja menin asuntooni. Asuntomatami kysäsi kuin ohimennen:

— Ette saanut sillä näytelmällä rahaa?

— En.

— Arvasinhan sen. Saittekos mainetta?

Sen kanssa tietysti on niin ja näin. Matamalla on terävä silmä. Hän tietysti vainusi, että jos saisin mainetta, jätän vuokran maksamatta.

*

En ole sen jälkeen kirjottanut näytelmiä.

Se ensimmäinen yritys oli nuoruudenhairahdus, suotakoon se minulle anteeksi.

Myin sen erämestakymmenestä pennistä eräälle sanomalehtimiehelle, joka tarvitsi kirjoituspapereita; takapuolelle voi vielä kirjottaa.

Se matami, joka ensin lausui minulle totuuden, on nyt jo kuol-

lut; kevyet mullat! Olen maksanut hänelle vuokravelkani ja hän ei tuntenut minua kohtaan kaunaa. Hänen julistamansa totuus, ettei näytelmillä mitään saa, on painunut mieleeni. Ihmiskunta voi tulla toimeen ilman näytelmiä, mutta otappas siltä pois paini tai almanakat! Heti syntyy sunri henkinen pulakausi, josta on vakavia seurauksia.

Mummojen luota, keittiöistä, työmailta ja tehtaista olen sen

jälkeen saanut monta totuutta. Ne olivat eusin niin koruttomia, ettei tahtonut uskaltaa niitä omaksua, mutta sittemmin niihin tottuu.

Mutta olisi se sentään ollut hyvä, jos näytelmäni olisi esitetty.

Siinä oli m. m. eräs tohtori, joka kirjotti tutkimuksen puolalaisista nuuskarasioista roomalaisten lähdekirjain mukaan.

Jumaliste! Se olisi häntä jurpinut.

New Yorkin työläisäidit kaupungintalon edustalla vaatimassa leipää.